

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ : ТЕОРІЯ, ДОСВІТ, ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
(28-29 квітня 2022 р., м. Одеса, Україна)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО (м. Одеса)
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ : ТЕОРІЯ, ДОСВІТ, ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
28-29 квітня 2022 року

Одеса

ФОП Белий А.Є.
2022

УДК 159.9: 37.015.3

ББК 88.4

А 43

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 17.02.2022 р.)

Актуальні проблеми психології особистості :
А 43 **теорія, досвіт, практика :** Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 квітня 2022 р.). / відп. ред. О. П. Саннікова. Одеса :ФОП Бєлий А.Є., 2022. 168 с.

ISBN 978-617-7757-40-4

Редакційна колегія

- Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*
- Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Меленчук Н. І. – *кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*
- Кривдик В. Г. – *здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-40-4

© Університет Ушинського, 2022

інтелектуальні та емоційні компоненти психології ризику: віковий аспект. Харків : ХНПУ, 2011. 157 с.

3. Бикова С. В. *Індивідуально-типологічні показники схильності до ризику: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01.* Одеса, 2008. 204 с.

4. Вдовиченко О. В. *Проявление особенностей риска в подростковом возрасте. Проблемы загальної та педагогічної психології: Збірн. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / за ред. акад. С. Д. Максименка.* Київ, 2011. Т. XIII. Ч. 5. С. 34-39.

5. Риктор Т. Л. *Риск: феномен, сутність, проблеми. Проблемы развития современного общественного прогресса: Матер. теоретич. семинара.* Донецк: ДонНМУ, 2007. С. 16-17.

6. Вдовиченко О.В. *Минимизация неоправданного риска. Наука і освіта. Спецвипуск. Проект проф. С.М. Симоненко «Теоретико-методологічні проблеми психологічного супроводу професійної діяльності».* Одеса, 2009. № 5. С. 32-38.

7. Вдовиченко О. В. *Проблема риска: Основные его свойства. Наука і освіта. Спецвипуск. Матеріали до конф. пам'яті проф. І. Г. Білявського.* Одеса, 2004. №3. С. 24-25.

8. Варій М. Й. *Загальна психологія: [Підручн. для студ. психол. і педагог. спец.] / 2-ге вид., виправ. і доп.* Київ : Центр учбової літератури, 2007. 968 с

9. Вдовиченко О. В. *Проблема риска в педагогическом взаимодействии. Наука і освіта. Спецвипуск. Міжн. наук.-практ. конф. «Теоретико-методологічні та прикладні проблеми педагогічної взаємодії».* Одеса, 2008. № 3. С. 54-58.

УДК: 159.9

ІНТЕЛЕКТ МЕНЕДЖЕРІВ ПРИВАТНИХ ТОРГІВЕЛЬНИХ КОМПАНІЙ

Черножук Ю. Г.

*кандидат психологічних наук, доцент
кафедри загальної та диференціальної психології,
Університет Ушинського*

Овчаренко О. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. У публікації представлено результати

дослідження інтелекту менеджерів приватних торговельних компаній. Аналіз літератури за темою дослідження дозволив уточнити сутність поняття «інтелект». Було встановлено, що психологічний зміст інтелекту якнайкраще передає його розуміння як загальної здатності до адаптації за допомогою вирішення нових, оригінальних розумових задач. У свою чергу зазначений феномен може бути діагностований тестами інтелекту. До психодіагностичного комплексу, який був застосований на етапі емпіричного дослідження, увійшли наступні методики: Тест структури інтелекту Р. Амтхауера, тест «Прогресивні матриці Равена», методика оцінки емоційного інтелекту Т.Гілфорда та тест оцінки соціального інтелекту Н.Холла. Кореляційний аналіз дозволив вивчити закономірні взаємозв'язки між різними параметрами інтелекту досліджуваних, а також встановити, що зазначені зв'язки мають виключно додатний характер.

Ключові слова: інтелект, інтелектуальні здібності, оцінка інтелектуальних здібностей, менеджер, бізнес.

Економічні умови ведення бізнесу постійно змінюються і вимагають від менеджерів прийняття швидких та нестандартних рішень. Проблема оцінки інтелектуальних здібностей менеджерів (наприклад, кандидатів на керівні посади в приватних торговельних компаніях), є доволі актуальною і посідає чільне місце серед інших проблем, що пов'язані з відбором управлінського персоналу.

Відбір персоналу – це процес під час якого відбувається оцінка та вивчення професійних і психологічних якостей працівника з метою встановлення, їх здатності виконувати посадові обов'язки на певному робочому місці та посаді, і в кінцевому підсумку вибір з сукупності претендентів найбільш прийнятого з урахуванням його кваліфікації та здібностей, що задовольняють цілям організації (Вучкович-Стадник, 2008).

Успішність менеджера при виконання функціональних обов'язків традиційно співвідносять з наявністю у нього певних інтелектуальних здібностей. До них зокрема належать здатність розкривати значення понять та зіставляти їх, вибудовувати просторові фігури із заданих елементів, аналізувати події в цілому, вибудовуючи зв'язки між ними, виявляти закономірність у ряді чисел і аналізуючи їх, створювати прогнози, пропонувати різні варіанти використання заданого об'єкта, знаходити суперечність у проблемній

ситуації, формулювати новий підхід до вивчення певної предметної галузі тощо.

Інтелектуальні здібності зумовлюють продуктивність інтелектуальної діяльності з погляду правильності і швидкості перероблення інформації, оригінальність та різноманітність висунутих ідей, глибину і темп наукованості, прояви індивідуалізованих способів пізнання тощо. Тому комплексне вивчення інтелекту менеджерів має неабияку актуальність.

Аналіз літератури за темою дослідження дозволив уточнити поняття «інтелект». Уперше проблема індивідуальних відмінностей в інтелектуальних здібностях була порушена Ф. Гальтоном у праці «Дослідження людських здібностей та їх розвиток» (1883 рік). На думку Гальтона, інтелектуальні здібності обумовлені особливостями біологічної природи людини й принципово не відрізняються від її фізичних і фізіологічних характеристик.

Подальший розвиток досліджень природи інтелекту відбувався у двох напрямках: інтелект як цілісний феномен та інтелект як множинний феномен. Перший напрям представлений працями Р. Кеттелла, Ф. Вернона, Л. Хамфрейса та ін. У концепції Р. Кеттелла подано два види інтелекту: кристалізований (як результат життєдіяльності та різних культурних впливів, тобто обумовлений зовнішнім середовищем) та текучий (вроджений, визначається будовою та функціонуванням головного мозку). У цьому ж напрямі, підкреслюючи, що інтелект – це єдина основа інтелектуальних здібностей, здійснювались дослідження Дж. Равена. Як учень Спірмена, він уважав, що розумові здібності охоплюють два компоненти: продуктивний (здатність виявляти зв'язки та співвідношення, робити висновки, безпосередньо не представлені в заданій ситуації) та репродуктивний (здатність використовувати попередній досвід та засвоєну інформацію). Створений Равеном особливий тест, зорієнтований на діагностику здібностей до виявлення закономірностей в організації серій послідовно ускладнених геометричних фігур («тест прогресивних матриць»), використовується в сучасних дослідженнях для інтерпретації здібностей до навчання на основі узагальнення власного досвіду в умовах відсутності зовнішніх орієнтирів.

Другий напрям у розвитку тестологічних досліджень

пов'язаний з подальшою розробкою ідеї Терстоуна про множинність інтелектуальних здібностей. Структурна модель інтелекту Дж. Гілфорда, здійснена в річці цього напрямку, передбачає наявність 120 вузькоспеціалізованих незалежних здібностей. В теорії «множини інтелектів» Г. Гарднера, здійсненої поза тестологічною парадигмою, запропоновано та описано декілька незалежних типів інтелекту: лінгвістичний, музичний, логічно-математичний, просторовий, тілесно-кінестетичний, міжособистісний та внутрішньоособистісний. (Gardner, 1983)

На наш погляд, психологічний зміст інтелекту якнайкраще передає його розуміння як загальної здатності до адаптації за допомогою вирішення нових, оригінальних розумових задач (Дружинин, 1999).

Враховуючи сферу діяльності компанії під час відбору персоналу використовують оцінку різних типів інтелекту. Так, якщо мова йде про приватну компанію в сфері торгівлі (рітейл), для менеджера виникає більше вимог до розвитку логічно-математичного, міжособистісного та внутрішньоособистісного типів інтелекту. Виходячи з необхідності менеджерів організовувати комунікацію в колективі та створювати міцні міжособистісні зв'язки з партнерами, виникає необхідність і в відборі та оцінці соціального та емоційного інтелекте.

Серед публікацій, що присвячені вивченню інтелекту менеджерів, зустрічаються праці, в яких розглядаються різні типи їхнього інтелекту (соціальний, емоційний), однак, на наш погляд, не приділено достатньо уваги інтелекту як інтегральному феномену. На наш погляд, тільки розглядаючи інтелектуальні здібності менеджерів у їхній сукупності можна адекватно оцінити потенційні результати професійної діяльності особистості (Черножук, 2006). Це й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Мета одного з етапів організованого нами емпіричного дослідження передбачає вивчення взаємозв'язків між показниками різних типів інтелекту (предметного, соціального та емоційного) у менеджерів приватних компаній в сфері торгівлі (рітейл). Відповідно до мети були визначені **завдання** дослідження.

1. Провести теоретичний аналіз літератури за темою дослідження.

2. Обрати параметри, оцінки інтелектуальних здібностей, що будуть вивчатися.

3. Сформувати вибірку досліджуваних та провести емпіричне дослідження.

4. Здійснити обробку і психологічну інтерпретацію отриманих результатів.

Для проведення емпіричного дослідження було створено вибірку досліджуваних, яка складалася з 30 менеджерів приватної компанії в сфері торгівлі (рітейл) у віці від 30 до 43 років.

Методи дослідження.

Для вирішення завдань дослідження були використані такі методи: *теоретичні* – зіставлення узагальнених наукових даних, за допомогою яких проведено теоретико-методологічний аналіз інтелектуальних здібностей; *емпіричні* – тестування, що був застосований задля вивчення індивідуально-психологічних особливостей інтелектуальної сфери досліджуваних; статистичні – кореляційний аналіз результатів емпіричного дослідження, з використанням комп'ютерного пакету SPSS 23.0 for Windows. Для репрезентації даних було використано метод таблиць.

До психодіагностичного комплексу увійшли наступні методики. Тест структури інтелекту Р. Амтхауера, Тест «Прогресивні матриці Равена», методика оцінки емоційного інтелекту Т.Гілфорда та тест оцінки соціального інтелекту Холла.

Результати дослідження.

Кореляційний аналіз дозволив отримати дані стосовно характеру зв'язків між параметрами інтелекту, що вивчаються. Вони представлені в табл. 1.

Більшість параметрів у вибірці мають між собою статистично значущий зв'язок на 1%-му рівні. У такий спосіб:

PI (рівень інтелекту) зв'язаний з ЛВ (логічний відбір), ВСР (визначення спільних рис), АР (арифметичний рахунок).

СІ (соціальний інтелект) зв'язаний з ЕІ (емоційний інтелект).

Низка параметрів додатно зв'язані між собою на рівні 5 %. У такий спосіб PI (рівень інтелекту) має значущі зв'язки з показниками УТС (узагальнення та судження), ГС (геометричне складання).

CI (соціальний інтелект), має значущі зв'язки ВСР (визначення спільних рис), ЧЗ (визначення числових закономірностей), ЗУЗІ (зосередження уваги та збереження інформації).

Таблиця 1

Статистично значущі кореляції показників (n = 30)

Показники інтелекту за Р. Амтхауером	PI	CI	EI
ЛВ	616**		
ВСР	718**	462*	
УТС	375*		
АР	635**		
ЧЗ		338*	
ГС	418*		
ЗУЗІ		322*	
CI			593**

Примітка. Тут і далі: 1) нулі та коми вилучені; 2) позначення: ** – зв'язок на рівні 1% ($p < 0,01$), * – на рівні 5% ($p < 0,05$); 3) умовні скорочення: ЛВ (логічний відбір), ВСР (визначення спільних рис), УТС (узагальнення та судження), АР (арифметичний рахунок), ЧЗ (визначення числових закономірностей), ГС (геометричне складання), ЗУЗІ (зосередження уваги та збереження інформації), CI (соціальний інтелект), PI (рівень інтелекту), EI (емоційний інтелект).

Під час проведення дослідження, також було виявлено міцні зв'язки між субтестами методики за Р. Амтхауером, це свідчить про велику валідність данної діагностичної методики для оцінки інтелектуальних здібностей. Попри це, такі показники з методики оцінки інтелекту за Р. Амтхауером, як ЛВ (логічний відбір), ВСР (визначення спільних рис), УТС (узагальнення та судження), АР (арифметичний рахунок), ГС (геометричне складання) мають зв'язки обох рівнів в результатами дослідження PI (рівень інтелекту) за методикою Равена, що в свою чергу дає можливість зробити висновок, що данні тести при одночасному їх використанні можуть давати значущі результати оцінки персоналу під час проведення відбору керівників приватних компаній.

Також зв'язок між показниками СІ (соціальний інтелект) з ЕІ (емоційний інтелект) може свідчити, що здатність розпізнавати власні почуття та почуття інших, значною мірою впливає на здатність розуміти та взаємодіяти з іншими особами. Тож в процесі відбору персоналу на керівні посади, доцільно здійснювати оцінку як показника СІ (соціальний інтелект) так і ЕІ (емоційний інтелект)

Висновки. Кореляційний аналіз дозволив:

1. Вивчити закономірні взаємозв'язки між параметрами інтелекту.

2. Встановити, що означені зв'язки мають виключно додатний характер.

Література

1. Дружинин В. Н. *Психология общих способностей*. СПб. : Питер, 1999. 368 с.

2. Вучкович-Стадник О. А. *Оцінка персоналу: чіткий алгоритм дій та якісні практичні рішення*. М. : Ексмо, 2008. 192 с.

3. Черножук Ю. Г. *Індивідуальні відмінності емоційності у співвідношенні з особливостями інтелекту: Дис. ... канд. псих. наук*. Одеса, 2006. 197 с.

4. Gardner H. *Frames of mind: The Theory of Multiple Intelligence*. New York: Basic Books, 1983. 504 p.

УДК: 612:159.938.253 (091)

СПІВСТАВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ З ПОКАЗНИКАМИ НЕЙРОТИЗМУ У СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ

Дегтяренко Т. В.

*доктор медичних наук, професор
кафедри біології і охорони здоров'я,
Університет Ушинського*

Пікалова Т. А.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*